

ANTWERPEN NIEUW-ZUID

van goederenstation tot Bank J. Van Breda & Co

*Spoorwegcomplex Antwerpen-Zuid in 1930.
(foto Stadsarchief)*

Het voormalige goederenstation Antwerpen-Zuid maakte deel uit van een spoorwegcomplex dat een cruciale rol speelde in de geschiedenis van Antwerpen en zijn wereldhaven. Op deze site bevonden zich in feite niet 1 maar 3 stations: een reizigersstation ter hoogte van het Bolivarplein, een goederenstation aan de Ledeganckkaai en een iets verderop langs de Schelde gelegen station waar de ferrylijn naar Harwich vertrok. Enkel het Goederenstation is bewaard gebleven.

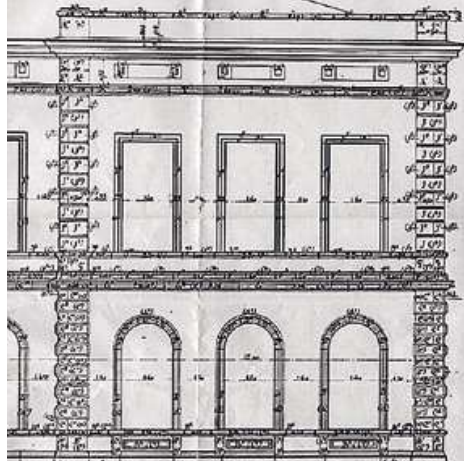
De eerste havenactiviteit ontstond hier nadat in 1874 een overeenkomst met de stad Antwerpen werd goedgekeurd over de aanleg van kaaien en de ontwikkeling van het Zuid, waarbij ook de gronden van de vroegere citadel werden betrokken. De staat nam de verantwoordelijkheid voor de bouw van een station voor reizigers en goederen. In 1885 beschikte Antwerpen al over meer dan 10 km kaaien. Ten tijde van de wereldtentoonstelling van 1894 op het Zuid was er sprake van een 'voorlopig' station met een reizigersgebouw en een goederenstation of 'handelsstatie'.

Zeker is dat het Zuidstation in 1882 met de kaaien werd verbonden. Zo kon het goederenstation zijn eigenlijke functie beginnen uit te oefenen: het vervoer van goederen bestemd voor of afkomstig van schepen die in Antwerpen aanlegden.

In 1895 werd beslist om de kademuren met 2000 meter stroomopwaarts te verlengen en een kaaiavlake met hangars aan te leggen. Hiervoor moest o.a. een stuk van het goederenstation verdwijnen. Daarom werden in 1901 plannen getekend voor een nieuw gebouw, eigenlijk een grondige verbouwing met een nieuwe gevel. Het was een ontwerp van Franz Seulen, de architect die toen verantwoordelijk was voor de Antwerpse stations.

Seulen behield de neoclassicistische stijl van het oude gebouw. Om ruimte te maken voor de verruimde kaaiavlake, werd een schuin stuk van het bestaande gebouw weggesneden. Dat is nu nog zichtbaar aan het grondplan van de huidige patio die vroeger het kantoorgedeelte van het goederenstation vormde.

Architect Franz Seulen tekende het plan van het goederenstation Antwerpen-Zuid in 1901.

Een gebouw met een geschiedenis

De neoclassicistische voor- en kopgevels van het oude gebouw werden gerestaureerd en gecombineerd met een losstaande nieuwbouwvleugel.

Antwerpen, één groot goederenstation

Wanneer het huidige gebouw in gebruik werd genomen, is niet bekend. Misschien samen met het reizigersstation, op 19 januari 1903, of enkele maanden later. Vanaf dan kreeg het stationscomplex letterlijk de wereld op de stoep. De 'klanten' waren voornamelijk schepen die aanlegden aan de Scheldekaaien ten zuiden van het Loodswezen. Eerst waren er de vaste lijnen voor goederen- en passagiersvervoer die Antwerpen aandeden, later volgden petroleum, ertsen, en natuurlijk de Kongoboten. Antwerpen ontpopte zich tot een spoorweghaven.

Station Antwerpen-Zuid bestreek intussen een oppervlakte van 42 hectare. Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde het een belangrijke rol in de bevoorrading van de geallieerden. Tot in de jaren '50 bleef het een knooppunt voor import- en export en werkten er alles samen ongeveer 1.000 mensen.

De uitbreiding van de haven in de richting van het noorden en de verplaatsing van de activiteit maakten echter een einde aan die bloeitijd. In 1967 werden de Zuiderdoken buiten gebruik gesteld en later opgevuld. Het reizigersstation werd in 1965 afgebroken en maakte plaats voor een oprit van de E3 naar de Kennedytunnel. Het personeelsaantal in het goederenstation liep terug tot ca. 20 mensen. Op 1 november 1988 werd het gebouw gesloten en eindigde een belangrijk stuk spoor-, haven- en stadsgeschiedenis.

Verval en wederopstanding

Het voormalige goederenstation bleef echter tot de verbeelding spreken. Kunstenaars hadden iets met het gebouw en er vonden diverse manifestaties plaats. De reeks projecten en investeringsplannen van kandidaat-kopers was haast eindeloos: Blauwe Maandag Compagnie, Modehuis Scapa, International School for Arts e.a. passeerden de revue. Intussen sloopten krakers een deel van het houtwerk om vuur te stoken. Brand veroorzaakte een gat in het dak waardoor de regen vrij spel kreeg. Een waardevol gebouw ging ten onder.

De Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie, gesteund door schepen van Cultuur Eric Antonis, trok zich het lot van het gebouw aan en diende in 1997 een voorstel in om het te beschermen. Minister van Cultuur Luc Martens vaardigde op 9 juni 1998 een beschermingsbesluit uit voor Goederenstation-Zuid. Het verval ging echter onverminderd door ...

Voormalige lokettenzaal, zomer 2004.

In het voorjaar van 2004 was Bank J. Van Breda & Co al enige tijd op zoek naar een geschikte locatie voor haar nieuwe zetel. De Vanbreda building op de Plantin & Moretuslei was door expansie te klein geworden. De bank besloot daarop te verhuizen, maar wilde een gebouw met een ziel: een pand met uitstraling waarin zowel personeel als cliënten zich thuis zouden voelen. Geen sinecure, tot het oude Goederenstation-Zuid werd voorgesteld. Ondanks zijn vervalten toestand, was het liefde op het eerste gezicht.

Natuurlijk speelden ook de uitstekende ligging vlakbij het centrum van Antwerpen, de vlotte bereikbaarheid en de voorziene ontwikkeling van Antwerpen Nieuw-Zuid een belangrijke rol bij de keuze van deze locatie. Bovendien bood ze de Antwerpse bank de gelegenheid om een eigen bijdrage te leveren aan het behoud van dit unieke stuk bouwkundig erfgoed van de *Stad aan de Stroom*.

Antwerpen Nieuw-Zuid

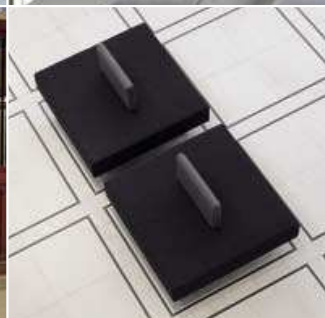
Naast het nieuwe Justitiepaleis is de zetel van Bank J. Van Breda & C° de eerste privé-investering op Antwerpen Nieuw-Zuid. Zij vervult hiermee een pioniersrol voor dit stadsherwaarderingsgebied waarvoor het Antwerpse Stadsbestuur op 7 oktober 2005 besliste om de plannen bouwrijp te maken.

In deze 20 ha tellende nieuwe stadswijk zou een mix van werk- en woonbestemmingen worden gerealiseerd. Volgens de plannen zal een gordel van nieuwe kantoren een geluidsbuffer vormen naast de Ring en de Singel. Langs de Schelde komen er kaai-appartementen. Tussenin is een wooneiland ontworpen als een autoluwe zone. Er zouden gezinswoningen en appartementen komen, aangevuld met enkele torenvolumes.

Het mobiliteitsplan voorziet naast de uitrit Antwerpen Centrum (onder het Justitiepaleis) ook een nieuwe toegang tot de Scheldekaaien. De regio wordt ontsloten via het openbaar vervoer en er komen fiets- en voetpaden in het groen.

Al deze nieuwbouwprojecten zijn opgenomen in het masterplan dat verder in een BPA wordt gegoten.

Kortom: Antwerpen Nieuw-Zuid wordt samen met het vernieuwingsproject op het Eilandje één van de nieuwe groepipolen van de stad.

Bouwkundige uitdaging

Dit project vergde een combinatie van instandhouding en renovatie van een geklasseerd gebouw enerzijds en nieuwbouw anderzijds. Het Antwerpse Architectenbureau Conix Architecten garandeerde dat het Goederenstation met zijn geklasseerde, neoclassicistische voor- en kopgevels, ijzeren draagstructuur met art nouveau-elementen, lokettenzaal en traphal volledig gerestaureerd werd met respect voor de geest van het oorspronkelijke. Binnen dit kader is nu kantoorruimte voorzien met moderne comfort- en veiligheidsvoorzieningen. De voormalige lokettenzaal heeft vandaag een onthaalfunctie, naast een aula met een 100-tal zitplaatsen.

Haaks op het stationsgebouw is een losstaande nieuwbouwvleugel met ondergrondse parkeergarage gebouwd. Het oude en het nieuwe gebouw zijn verbonden via glazen gaanderijen. Om de nieuwe vleugel maximaal te integreren, is gekozen voor parallellen in het materiaalgebruik. Volle, zinken panelen verwijzen naar de semi-industriële omgeving van het vroegere Goederenstation.

Gerestaureerde patio en ontvangstruimte, december 2006

Feiten en cijfers

<i>Nieuwe functie</i>	Hoofdkantoor van Bank J. Van Breda & C°
<i>Architecten</i>	Goederenstation Antwerpen-Zuid, getekend in 1901 door Franz Seulen Restauratie, nieuwbouw en (her)inrichting door Conix Architectenbureau
<i>Bebouwde oppervlakte</i>	7.000 m ² kantoorruimte bestaand gebouw: 3.625 m ² bovengronds, 1.215m ² ondergronds nieuwe vleugel: 2.921m ² bovengronds met ondergrondse parkeergarage voor 160 voertuigen
<i>Beschermd door Monumenten en Landschappen</i>	Met veel respect voor het verleden werden in hun oorspronkelijke staat hersteld: neoclassicistische voor- en kopgevels ijzeren draagstructuur met art nouveau-elementen voormalige lokettenzaal en trap
<i>Investering (restauratie, nieuwbouw en inrichting)</i>	ca. €20 miljoen
<i>Subsidieerbaar bedrag</i>	€2,5 miljoen waarvan 25% Vlaams Gewest 7,5% Provincie Antwerpen 7,5% Stad Antwerpen 60% betaald door Bank J. Van Breda & C° als 'premiënemer'
<i>Chronologie</i>	25/5/2004 bouwaanvraag 10/12/2004 goedkeuring 18/04/2005 start werken 11/12/2006 verhuis en ingebruikneming nieuwe zetel

Met dank aan historica Marie-Anne Wilssens en fotografen Kurt Heylen en Geert Segers. Het volledige verhaal vindt u in het boek *Antwerpen Nieuw-Zuid: van goederenstation tot Bank J. Van Breda & C°* dat in opdracht van de bank werd uitgegeven bij Lannoo.

ISBN13: 978 90 209 7056 2

Bank J. Van Breda & C° is een gespecialiseerde adviesbank en richt zich specifiek tot vrije beroepen en ondernemers, zowel zakelijk als privé, hun leven lang. Meer dan 120 relatieverantwoordelijken bieden hen persoonlijke, proactieve begeleiding bij de systematische opbouw en de bescherming van hun vermogen.

Deze (Belgische) bank is gesticht door Jos Van Breda in 1930 in Lier en heeft sindsdien steeds haar eigenheid bewaard. Zij streeft ernaar haar onafhankelijkheid ook in de toekomst te bestendigen. De bank telt 400 personeelsleden waarvan er 220 op de zetel werken.

Wil u ons beter leren kennen?

Bank J. Van Breda & C°
Ledeganckkaai 7
2000 Antwerpen
03/217.53.33, elke bankwerkdag van 9u tot 17u
www.bankvanbreda.be

Verantwoordelijke uitgever:
Luk.Lammens@bankvanbreda.be,
Ledeganckkaai 7, 2000 Antwerpen

Inhoudstafel

7	Inleiding
	Deel 1
7	Het Zuid, een plaats met een geschiedenis
7	Een citadel om een lastige stad in bedwang te houden
10	1830: de citadel weer in het nieuws
	Deel 2
15	Een gebouw met een verleden
15	Spoorwegen: een Belgische oplossing
21	Het zuiden van Antwerpen wordt 'het Zuid'
27	De haven krijgt nieuwe kaaien en een goederenstation
37	Het Zuidstation en de 'handelsstatie'
43	Intussen op het Zuid
46	Langere kaaien, meer werk voor het goederenstation
51	Bezige spin in een web van sporen
55	De Britse connectie
57	De 'Kongoboten' brengen koloniale rijkdom
59	In de greep van de Eerste Wereldoorlog
63	Antwerpen, één groot goederenstation
66	Goederenstation-Zuid helpt Europa bevrijden
68	Zon en schaduw over het Zuid
72	Goederenstation-Zuid aan het werk
79	Het Zuid vindt een nieuw elan
81	De overheid plant
	Deel 3
86	Een gebouw krijgt een toekomst
86	Een geliefd gebouw vindt een nieuwe bestemming
96	De nieuwe eigenaars: Bank J. Van Breda & C ^o
105	Meteen verliefd op de ziel van het gebouw
115	Kwaliteit en emotie
125	Selectieve bibliografie